
A készpénz-helyettesítő fizetési eszközökkel összefüggő csalás és hamisítás üldözése – uniós elvárások, hazai megoldások

Gula József*

A tanulmány vizsgálja a készpénz-helyettesítő fizetési eszközökkel összefüggő csalás és hamisítás elleni uniós fellépés büntetőjogi eszközeiként a 2001-ben elfogadott kerethatározat és a 2019-ben született irányelv rendelkezéseit, valamint azok magyar büntetőjogra gyakorolt hatását. Kiemelt jelentőséget kap az uniós követelmények és hatályos magyar büntetőjogi szabályozás összevetése, összhangjának értékelése.

Kulcsszavak: készpénz-helyettesítő fizetési eszköz, virtuális fizetési eszköz, készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása, készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés

Prosecution of Fraud and Counterfeiting in Terms of Cash-Substitute Payment Instruments – European Union Requirements and National Solutions

The paper examines the provisions of the framework decision of 2001 and the directive of 2019 as the criminal legal means of the European Union's action against fraud and counterfeiting regarding cash-substitute payment instruments, as well as their effect on the Hungarian system of criminal law. Special emphasis is attributed to the comparison of the EU requirements and the Hungarian criminal legal regulation in force, to the evaluation of their correspondence.

Keywords: cash-substitute payment instruments, virtual payment instrument, counterfeiting of cash-substitute payment instrument, cash-substitute payment instrument fraud

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.5.1464>

1. Bevezető gondolatok

A technika fejlődésének eredményeként folyamatosan terjed a készpénz-helyettesítő, különösen az elektronikus fizetési eszközök használata, amelyekkel valamely információs rendszer (ATM automata, POS terminál, internet) útján végezhetőek banki műveletek.¹

* Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntetőjogi és Kriminológiai Intézeti Tanszék. A tanulmány az „Új kihívások a büntetőjog és a bűnügyi tudományok területén” című konferencia keretében elhangzott előadás alapján készült.

¹ GULA JÓZSEF: A pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények. In: Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévay Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika: *Magyar Büntetőjog Különös Rész*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020. 750. o.

A digitális gazdaság növekedése, a fizetési technológiák területét is érintő innováció új lehetőségeket teremt a fogyasztók és a vállalkozások számára, de a visszaélések lehetőségét is növeli.

A visszaélések aláássák a fogyasztók bizalmát, és közvetlen gazdasági veszteséget okoznak, akadályként jelentkeznek a digitális piacon.² Biztonsági fenyegetést is jelentenek, bevételi forrást biztosítanak a szervezett bűnözés számára, hozzájárulva más bűncselekmények elkövetéséhez (pl.: terrorizmus, kábítószer-kereskedelem, emberkereskedelem).

Az Európai Unió Tanácsa már 2001. május 28-án kerethatározatot fogadott el a nem készpénzes fizetőeszközökkel összefüggő csalás és hamisítás elleni küzdelemről (2001/413/IB) (a továbbiakban: kerethatározat).

A kerethatározat célként tűzte ki, hogy a nem készpénzes fizetőeszközök minden formáját érintő csalás és hamisítás bűncselekménynek minősüljön, és azokat valamennyi tagállam területén hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókkal sújtsák. Kifejezésre juttatta azt az álláspontot, mely szerint a tagállamok az említett bűncselekmények nemzetközi összefüggései miatt e célt nem tudják kielégítően megvalósítani, azok az Unió szintjén jobban érvényesíthetőek.

A kerethatározat hatásaként hazánkban a 2003. évi II. törvény 2003. március 1-jei hatállyal érdemben megváltoztatta az 1978. évi Btk.-nak a nem készpénzes fizetőeszközök védelmét szolgáló tényállásait.

A téma vizsgálatának aktualitását elsősorban az adja, hogy 2019. május 30. napján hatályba lépett az Európai Parlament és a Tanács 2019. április 17-i (EU) 2019/713 irányelve a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel elkövetett csalás és a készpénz-helyettesítő fizetési eszközök hamisítása elleni küzdelemről, valamint a 2001/413/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (a továbbiakban: irányelv).

Az irányelv preambuluma utal arra, hogy a 2001/413/IB tanácsi kerethatározatot frissíteni kell és ki kell egészíteni a – különösen a számítógépes csalással összefüggő – bűncselekményekre, továbbá a büntetésekre, a megelőzésre, a sértettek segítésére, valamint a határokon átnyúló együttműködésre vonatkozó további rendelkezésekkel. Az irányelvnek való megfelelés határideje 2021. május 31. volt.

A Bizottság 2023. május 31-ig jelentést nyújt be az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, amelyben értékeli, hogy a tagállamok milyen mértékben tették meg az irányelvnek való megfeleléshez szükséges intézkedéseket. Magyarország arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy 34 intézkedést tett az irányelvnek való megfelelés érdekében. A Büntető kódexet érintő intézkedés a Btk. 2020. évi XLIII. törvénnyel történt módosítása volt.

Jelen tanulmány célja a kerethatározat és az irányelv, valamint azok magyar büntetőjogra gyakorolt hatásának áttekintése, valamint annak vizsgálata, hogy *büntető kódexünk* – a hivatkozott módosítással – valóban *összhangban áll-e az irányelvvel*.

² Az Európai Központi Bank jelentése szerint 2013-ban az egységes európai fizetési térségben (SEPA) kibocsátott kártyákkal elkövetett csalás elérte az 1,44 milliárd eurót, ami 8%-os növekedést jelentett az előző évhez képest.

2. A Tanács kerethatározata (2001. május 28.) a nem készpénzes fizetőeszközökkel összefüggő csalás és hamisítás elleni küzdelemről (2001/413/IB)

A kerethatározat³ rámutat arra, hogy a nem készpénzes fizetőeszközökkel összefüggő csalás egyes formáinak súlyossága és növekvő jelentősége átfogó megoldásokat igényel. Szükséges, hogy a tagállamok kölcsönösen a lehető legnagyobb mértékű segítséget nyújtsák egymás részére és konzultáljanak egymással, amennyiben ugyanarra a bűncselekményre két vagy több tagállam joghatósága is kiterjed.

A kerethatározat első cikke fogalommeghatározásokat ad, elsőként körülírva a fizetőeszköz fogalmát. Eszerint (nem készpénzes) *fizetőeszköz* a törvényes fizetőeszközök (bankjegyek és érmék) kivételével minden olyan materiális eszköz, amely különleges természeténél fogva önállóan vagy más (fizető)eszközzel együtt birtokosát vagy használóját képessé teszi pénz vagy pénzbeli érték átruházására; ilyen például a hitelkártya, az eurocsekk kártya, a pénzügyi intézmények által kibocsátott más kártyák, az utazási csekkek, az eurocsekkek, és más csekkek és váltók, amelyek a hamisítás vagy a jogosulatlan felhasználás ellen pl. kivitelezésük, kódolásuk, vagy a rajtuk lévő aláírás folytán, védettek.

A kerethatározat a továbbiakban meghatározza a *büntetni rendelt magatartások* viszonylag széles körét, köztük a fizetőeszközökkel kapcsolatos bűncselekményeket (2. cikk), a számítógépes bűncselekményeket (3. cikk), és az elkövetés speciális eszközeivel kapcsolatos delictumokat (4. cikk). Büntető anyagi jogi szempontból utalni kell még a bűnsegély, felbujtás és kísérlet büntetendőségére vonatkozó 5. cikkre, a *szankciók* vonatkozásában pedig a kerethatározat 6. cikke azt a követelményt támasztja, hogy hatékonyak, arányosak és visszatartó erejűek legyenek, valamint legalább a súlyos esetekben a kiadatást is lehetővé tévő szabadságvesztés büntetés is alkalmazható legyen. A büntetési tétel felső határára vonatkozó konkrét minimális előírást a kerethatározatban még nem találunk. A kerethatározat a jogi személyek felelőségére, a joghatóságra, a tagállamok együttműködésére nézve is tartalmaz rendelkezéseket. A tagállamoknak 2003. június 2-i határidővel kellett eleget tenniük a kerethatározat elvárásainak.

A *fizetőeszközökkel kapcsolatos bűncselekményekre* vonatkozó rendelkezés szerint a tagállamokban szándékos elkövetés esetén bűncselekménynek kell minősíteni legalább a hitelkártyák, az eurocsekk kártyák, a pénzügyi intézmények által kibocsátott más kártyák, az utazási csekkek, az eurocsekkek, valamint más csekkek és váltók tekintetében

- a) a fizetőeszköz ellopását vagy más módon történő jogellenes eltulajdonítását;
- b) fizetőeszköz jogosulatlan felhasználás céljából történő hamisítását vagy meghamisítását;
- c) lopott vagy más módon jogellenesen eltulajdonított, illetve hamis vagy hamisított fizetőeszköz elfogadását, megszerzését, szállítását, más személy részére

³ Lásd BUJÁKI László: Készpénz-helyettesítő fizetési eszközök, in: *Az európai büntetőjog kézikönyve* (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin), Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008. 497-499. o.

történő értékesítését vagy átruházását, illetve birtoklását jogosulatlan felhasználás céljából;

d) lopott vagy más módon jogellenesen eltulajdonított, illetve hamis vagy meghamisított fizetőeszköz jogosulatlan felhasználását.

Lényeges elem, hogy a kerethatározat a különböző nem készpénzes fizetőeszközöknek azonos büntetőjogi védelmet kíván meg, de feltétel az is, hogy ezen fizetőeszközök kivitelezésük, kódolásuk, a rajtuk lévő aláírás folytán vagy más módon védettek legyenek a hamisítással, illetve a jogosulatlan felhasználással szemben.⁴

3. A kerethatározat hatása a magyar büntető anyagi jogra

A büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló *2003. évi II. törvény* indokolása utalt arra, hogy a korábbi rendelkezések nem feleltek meg a kerethatározatban foglalt elvárásoknak, valamint annak szabályozásához képest túlzottan elaprózottak, néhol kazuisztikusak voltak, ugyanakkor a különböző nem készpénzes fizetőeszközök esetében eltérő védelmet biztosítottak. Önálló bűncselekményt képezett a fedezetlen bankkártya felhasználása, a visszaélés csekkel, a váltóhamisítás, a bankkártya-hamisítás, illetve a bankkártyával visszaélés. Az önálló tényállások léte még nem jelentette volna az egységes védelem hiányát, azonban az egyes tényállások keretében tartalmi eltérések mutatkoztak, a törvény a különböző elkövetési tárgyak esetén eltérő elkövetési magatartásokat értékelt.

A Btk. novella több tényállás hatályon kívül helyezése mellett összefogottan, a magyar háttérszabályozás terminológiájához igazodva három új bűncselekmény megalkotásával teremtette meg az összhangot a kerethatározat elvárásai és a Btk. rendelkezései között (készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítás, készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés, készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése), a bűncselekményi tényállásokat pedig a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz fogalmára vonatkozó értelmező rendelkezés követte.

Megállapítható, hogy a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz fogalma lefedte a nem készpénzes fizetőeszközök azon körét, amelyet a kerethatározat megkívánt, sőt bizonyos szempontból tágabb volt annál, mivel magában foglalta az „elektronikus pénzeszközöket” is (pl.: elektronikus pénztárca).

A készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítás, illetve a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés esetén a büntetőjogi védelem a kereskedelmi forgalomban egyre inkább elterjedt ún. kereskedői kártyákra is kiterjedt, vagyis e bűncselekményeknek gazdálkodó szervezet által kibocsátott olyan kártya is elkövetési tárgya lehetett, amely a kibocsátó áruja vagy szolgáltatása ellenértékének kiegyenlítésére alkalmas. A külföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszköz a belföldön kibocsátottal azonos védelemben részesült, a külföldön kibocsátott kereskedői kártyákhoz azonban nem kapcsolódott ilyen rendelkezés. A

⁴ GULA József: A pénzhamisítás elleni fellépés az Európai Unióban, in: *Bűnügyi Tudományi Közlemények* 7. (szerk.: Lévy Miklós), Miskolc, Bíbor Kiadó, 2004. 133-135. o.

készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése kereskedői kártyára egyáltalán nem volt elkövethető. A törvény a kereskedői kártyák esetében a büntetőjogi védelemhez nem követelte meg a készpénz-helyettesítő fizetési eszközök esetén előírt másolással, hamisítással vagy jogosulatlan felhasználással szembeni védelemet. A Btk. Kommentár⁵ szerint ez vélelmezhetően a jogalkotó szándékával ellentétes joghézag volt. Valóban, elvi szinten helytelen, ha a kereskedői kártyák, melyeknek büntetőjogi védelme szűkebb körű, az egyéb készpénz-helyettesítő fizetési eszközök esetén megkövetelt feltétel hiányában is elkövetési tárggyá válhatnak.

A kerethatározat 4. cikke szerint büntetendővé kell nyilvánítani szándékos elkövetés esetén a fizetőeszköz hamisításra vagy meghamisításra különösen alkalmas berendezés, tárgy, számítógépes program vagy más eszköz, illetve a 3. cikk szerinti számítógépes bűncselekmény elkövetésének célját szolgáló számítógépes program jogosulatlan előállítását, elfogadását, megszerzését, más személy részére történő értékesítését vagy átruházását, illetve birtoklását.

A készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának előkészületét a törvény büntetni rendelte. A jogalkotó mégis szükségesnek látta egy sui generis tényállás, a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése beiktatását is. Az indoklás arra utalt, hogy e cselekmény akkor állapítható meg, ha elkövetőjének nem áll szándékában készpénz-helyettesítő fizetési eszközt hamisítani.

Egy ilyen jellegű cselekmény kriminalizálására vonatkozó felvetés nem a kerethatározat nyomán fogalmazódott meg először Magyarországon. A Btk. 1998-as novellája előkészítésekor a Magyar Bankszövetség szorgalmazta a bankkártya-hamisítás előkészületi stádiumának büntetendőségét, illetve kifogásolta, hogy önmagában a bankkártya hamisítására alkalmas berendezés, a bankkártya alapanyagának előállítása, beszerzése, birtoklása, vagy a hamisított bankkártya birtoklása nem bűncselekmény.⁶ A jogalkotó azonban akkor még maga is úgy gondolta, hogy az igényelt sui generis bűncselekmény, a „bankkártya előállítására alkalmas berendezés előállítása” helyett az előkészületet kell büntetendővé nyilvánítani.

Álláspontom szerint a kerethatározatnak való megfelelés sem tette szükségesszerűvé egy ilyen típusú tényállás Btk.-ba iktatását.

A kerethatározat 3. cikke szerinti számítógépes bűncselekmények⁷ nem igényelték a Btk. módosítását, tekintettel arra, hogy az Európa Tanács informatikai bűnözésről szóló 2001. évi egyezményével összhangban álló, a 2001. évi CXXI. törvénnyel büntető kódexünkbe iktatott tényállások (számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény, számítástechnikai rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása) megfeleltek a kerethatározatban foglaltaknak.⁸

⁵ Magyar Büntetőjog Kommentár a gyakorlat számára (szerk.: Berkes György), Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 734/18. o.

⁶ TÓTH Mihály: *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*, Budapest, KJK-Kerszöv, 2002. 445. o.

⁷ NAGY Ferenc – KARSAI Krisztina: A kerethatározat „Az európai büntetőjog új kihívásai és a magyar büntető jogalkotás” c. OKTK kutatás, *Büntetőjogi Kodifikáció* (2003) 1-2., 16. o.

⁸ PINK Edit: A bankkártya védelme, *Cég és Jog* (2003) 4, 28. o.

4. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/713 irányelve

Az irányelv *tárgyát* az Európai Unió működéséről szóló szerződés 83. cikk (1) bekezdésével összhangban akként jelöli meg, hogy a bűncselekmények és szankciók meghatározására vonatkozó *minimumszabályokat* állapít meg a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel elkövetett csalás és a készpénz-helyettesítő fizetési eszközök hamisítása területén. Megkönnyíti továbbá az ilyen bűncselekmények megelőzését, valamint a sértettek segítségét és támogatását. Az *irányelv javaslatának* indokolása szerint a javaslat három konkrét célja:

- egyértelmű, megalapozott és technológiailag semleges szabályozás biztosítása,
- a büntetőeljárást akadályozó operatív akadályok kiküszöbölése,
- a megelőzés javítása.⁹

A készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel elkövetett csalás és a készpénz-helyettesítő fizetési eszközök hamisításának jelentős határokon átnyúló dimenziója szintén indokolja a tagállamok büntetőjogi szabályozásának további közelítését, a határokon átnyúló együttműködés javítását.

Az irányelv a *készpénz-helyettesítő fizetési eszköz fogalmát*¹⁰ a kerethatározatnál átfogóbban határozza meg, kiterjesztve azt az *immateriális fizetési eszközökre*, valamint a *digitális csereeszközökre*¹¹ is. Egyértelművé teszi, hogy a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz több különböző, együttesen ható elemből állhat, például egy fizetési mobilalkalmazásból és egy ahhoz társuló engedélyezésből (pl. jelszó). Az irányelv elsődlegesen olyan fizetési eszközöket részesít védelemben, amelyek speciális *védelmi jellemzőkkel* vannak ellátva az utánzással és a visszaéléssel szemben¹².

A *büntető cselekmények* körét az irányelv 3-7. cikkei rögzítik az alábbi címek alatt:

- A készpénz-helyettesítő fizetési eszközök csalárd felhasználása,
- Materiális készpénz-helyettesítő fizetési eszközök csalárd felhasználásával kapcsolatos bűncselekmények,

⁹ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács irányelvére a készpénz-helyettesítő fizetési eszközökkel összefüggő csalás és hamisítás elleni küzdelemről és a 2001/413/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról COM(2017) 489 final, 2017.9.13., 5. o.

¹⁰ „Olyan immateriális vagy materiális védett készülék, tárgy vagy rögzített adat, vagy ezek kombinációja, ide nem értve a törvényes fizetőeszközöket, amely önállóan, illetve egy eljárás vagy eljárások alkalmazásával lehetővé teszi, hogy birtokosa vagy felhasználója pénzt vagy pénzbeli értéket utaljon át, többek között digitális csereeszközök révén.” (ld. irányelv 2. cikk a) pont)

¹¹ „A 2009/110/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikkének 2. pontjában meghatározott bármely elektronikus pénz, vagy virtuális fizetési eszköz.” A virtuális fizetési eszköz pedig „olyan digitális értékmegjelenítő, amelyet nem központi bank vagy hatóság bocsát ki vagy garantál, nem feltétlenül kapcsolódik törvényes fizetőeszközhöz, és nem minősül pénznemnek vagy pénznek, de amelyet természetes vagy jogi személyek csereeszközként elfogadnak, és amely elektronikusan átutalható, tárolható és értékesíthető”. (irányelv 2. cikk c) – d) pontok)

¹² A irányelv szerinti készpénz-helyettesítő fizetési eszköz védett készülék, tárgy vagy rögzített adat, mely az utánzással vagy csalárd felhasználással szemben például tervezés, kódolás vagy aláírás útján védve van. (irányelv 2. cikk b) pont)

- Immateriális készpénz-helyettesítő fizetési eszközök csalárd felhasználásával kapcsolatos bűncselekmények,
- Információs rendszerekkel kapcsolatos csalás,
- A bűncselekmények elkövetéséhez használt eszközök.

A 8. cikk pedig a felbujtás, a bűnsegély és a kísérlet vonatkozásában tartalmaz rendelkezéseket.

A készpénz-helyettesítő fizetési eszközök csalárd felhasználása lopott vagy más módon jogellenesen eltulajdonított vagy megszerzett, továbbá hamis vagy meghamisított készpénz-helyettesítő fizetési eszközök csalárd felhasználásával követhető el. A javaslat indokolása szerint a bűncselekmény minden fizetési eszközre vonatkozik, legyen az kézzel fogható vagy sem, és így magában foglalja a lopott vagy hamisított fizetési adatok és egyéb, a fizetési megbízás vagy egyéb pénzáttalás kezdeményezését lehetővé tévő vagy ahhoz felhasznált rögzített adatok segítségével elkövetett csalást, beleértve a virtuális fizetési eszközök átutalását.

A materiális készpénz-helyettesítő fizetési eszközök, illetve az immateriális készpénz-helyettesítő fizetési eszközök csalárd felhasználásával kapcsolatos bűncselekményeket az irányelv javaslata még nem különítette el, hanem egységesen „a fizetési eszközök csalárd felhasználásával kapcsolatos bűncselekmények előkészülete” cím alatt szabályozta őket. Az indokolás szerint azon magatartásokat kívánták e körben összefoglalni, melyek nem közvetlenül képezik a vagyoni hátrányhoz vezető tényleges csalást, de a csalárd felhasználás előkészítéseként követik el őket. Az indokolás külön kiemeli, hogy az olyan magatartások is büntetendők, mint a lopott hitelesítő adatok kereskedelme („kártyázás”) és az adathalászat.¹³ Az irányelv preambuluma – helyeselhetően – már eltérően fogalmaz, amikor az előkészület helyett arra utal, hogy a büntetendő cselekmény fogalmának ki kell terjednie azokra az esetekre is, ahol a birtoklás, megszerzés, terjesztés (stb.) nem feltétlenül vezet az adott fizetési eszközök csalárd felhasználásához. A materiális és az immateriális készpénz-helyettesítő fizetési eszközök vonatkozásában büntetendő cselekmények külön cikkeken (4. és 5. cikk) történő meghatározását valójában az indokolja, hogy az irányelv hatályának kiterjesztése az immateriális fizetési eszközökre azt is szükségessé teszi, hogy a nemzeti jogrendszerekben már a digitális korszak előtt kialakult büntetendő cselekmények hagyományos formái (csalás, hamisítás, lopás stb.) mellett szükséges a cselekmények digitális környezetben elkövetett, az előzőekkel egyenértékű formáinak meghatározása is.

Az információs rendszerekkel kapcsolatos csalás jogellenes hasznoszerzési célzatú, más személy számára jogellenes vagyoni veszteséget előidéző, pénz, pénzbeli érték vagy virtuális fizetési eszköz átutalásában vagy átutaltatásában megnyilvánuló cselekmények büntetendővé nyilvánítását írja elő, az irányelvben meghatározott módszerek esetén. Ezek lehetnek egy információs rendszer működésének jogosulatlan akadályozása, a működésébe való jogosulatlan

¹³ Az adathalászat a csalók által használt módszer értékes személyes adatokhoz (pl.: felhasználónevekhez és jelszavakhoz) való hozzáférésre. Leggyakrabban egy email-t küldenek email címzettek hosszú sorának, amely email úgy tűnik, hogy egy jól ismert és megbízható cégtől származik. Az email a címzettet egy hamis weboldalra irányíthatja, ahol elkéri a személyes adatait.

beavatkozás, számítógépes adatok jogosulatlan bevitele, módosítása, törlése, továbbítása vagy hozzáférhetetlenné tétele. A kerethatározathoz képest *új elem a virtuális fizetési eszközök* vonatkozásában való elkövethetőség¹⁴ kiemelése, valamint az információs rendszer működésének jogosulatlan *akadályozása* és a számítógépes adatok jogosulatlan *továbbítása*. A 2013/40/EU irányelv szerinti információs rendszert vagy adatot érintő jogellenes beavatkozástól e cselekményeket egyebek mellett az különíti el, hogy pénz, pénzbeli érték vagy virtuális fizetési eszköz átutalásával vagy átutaltatásával valósulnak meg. Ezt a rendelkezést azért építették be, hogy bűncselekménnyé minősítsék az olyan magatartásokat, mint az áldozat számítógépébe vagy más eszközébe való behatolás azért, hogy átirányítsák az áldozat forgalmát egy hamisított online banki weboldalra, amelynek következtében az áldozat fizetést teljesít az elkövető (vagy pénzfutár¹⁵) ellenőrzése alatt lévő bankszámlára. Kiterjed egyéb olyan magatartásokra is, mint valamely honlap forgalmának egy hamis weboldalra történő illegális átirányítása (pharming¹⁶), ami más személynél vagyoni veszteséget idéz elő annak érdekében, hogy az elkövető vagy más személy jogellenes haszonhoz jusson.¹⁷

A bűncselekmények elkövetéséhez használt eszközök vonatkozásában az irányelv rendelkezései a 2001/413/IB kerethatározaton alapulnak, de érdemi változások is történtek. Elkövetési magatartásként jelenik meg a beszerzés (beleértve a behozatalt, kivitelt, eladást, szállítást, terjesztést) vagy hozzáférhetővé tétel is. Kiemelendő annak rögzítése, hogy a büntethetőség kizárólag azokra az eszközökre korlátozódik, amelyeket elsődlegesen az irányelvben körülírt bűncselekmények elkövetésére terveztek, illetve amelyeket kifejezetten erre a célra alakítottak át. A jogszerű célokra gyártott és forgalomba hozott eszközök esetében – még ha azokat fel is lehet használni bűncselekmény elkövetésére – szabályként nem áll fenn büntethetőség. Az irányelv a büntetendővé nyilvánítást arra az esetre írja elő, ha a cselekményt az eszközök felhasználásának szándékával követik el. A javaslat indokolása szerint a cikk célja különösen, hogy büntetendővé minősítse az azonosítási adatok ellopásához használt pl. lefőlöző eszközök szándékos gyártását, értékesítését, használat céljából való beszerzését, importálását, terjesztését vagy egyéb hozzáférhetővé tételét, valamint az adathalászathoz használt rosszindulatú szoftvereket (malware) és hamisított weboldalakat.

Az irányelv 8. cikke előírja a 3-7. cikkben említett bűncselekmények elkövetésére való *felbujtás* és az azok elkövetéséhez nyújtott *bűnsegély* büntetendővé

¹⁴ Lásd MEZEI Kitti: A gazdasági büntetőjog aktuális kérdései az új büntető kódexek fényében – különös tekintettel a technológiai fejlődésre, in: *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai*, Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 2020, 180-181. o.

¹⁵ A pénzfutár kifejezés olyan személyt jelöl, aki bűncselekményből származó hasznot utal át különböző országok között. A pénzfutárak a saját számlájukra kapják a hasznot; ezt követően megkérlik őket, hogy a pénzt vegyék fel vagy utalják át egy másik számlára, ami gyakran a tengerentúlon van, míg a pénz egy részét megtartják maguknak. Esetenként azt is tudják, hogy a pénz bűncselekményből származó haszon, esetenként megtevesztik őket.

¹⁶ A cselekmény lényege, hogy egy rosszindulatú kódot telepítenek egy személyi számítógépre vagy szerverre, ami a felhasználókat tudtuk és beleegyezésük nélkül egy hamis weboldalra irányítja.

¹⁷ Javaslat ... COM(2017) 489 final, 2017.9.13., 22-23. o.

nyilvánítását. A *kísérlet* vonatkozásában már nem valamennyi bűncselekmény, hanem csupán az irányelvben meghatározott cselekményi kör esetén várja el az uniós forrás a tagállamoktól a büntetendővé nyilvánítást. Érdemes kiemelni, hogy a 7. cikk (A bűncselekmények elkövetéséhez használt eszközök) szerinti cselekmények kísérletének büntetendőségét az irányelv nem kívánja meg.

Az irányelv javaslata megállapítja, hogy a 2001/413/IB kerethatározatban meghatározott bűncselekményeket a tagállamok jelentősen eltérő *szankciókkal* fenyegetik. Ez a tény akadályozhatja a nemzetközi bűnügyi együttműködést és kihasználható nemzetközi szervezett bűnözői csoportok által. Az irányelv – a kerethatározathoz hasonlóan – *általános követelményként* határozza meg, hogy a 3-8. cikkben említett bűncselekmények hatékony¹⁸, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciókkal legyenek büntetendők. Ezen túlmenően azonban – a jogközelítés érdekében – az egyes cselekmény-kategóriák vonatkozásában differenciáltan a szankciók felső határának minimumait is megállapítja. A készpénz-helyettesítő fizetési eszközök csalárd felhasználása (3. cikk) és a bűncselekmények elkövetéséhez használt eszközök (7. cikk) tekintetében a büntetési tétel felső határának legalább két év szabadságvesztésnek kell lennie, az információs rendszerekkel kapcsolatos csalás (6. cikk) tekintetében pedig legalább három év szabadságvesztésnek. A materiális és az immateriális készpénz-helyettesítő fizetési eszközök csalárd felhasználásával kapcsolatos bűncselekmények egyes esetei (4 és 5. cikk c) és d) pontok) vonatkozásában legalább egy év, más esetei (4. és 5. cikk a) és b) pontok) vonatkozásában pedig legalább két év szabadságvesztés a büntetési tétel felső határának elvárt minimuma.

A 3-6. cikkben körülírt bűncselekmények *bűnszervezet* keretében történő elkövetése esetén a büntetési tétel felső határa legalább öt év szabadságvesztés.

Meg kell említeni, hogy az *irányelv javaslata* több szempontból is szigorúbb követelményeket kívánt érvényesíteni. Egyrészt a bűnszervezet keretében történő elkövetés mellett a szabadságvesztés legalább öt éves felső határának kilátásba helyezését kívánta előírni arra az esetre is, ha a cselekménnyel legalább 20 000 euro értékű kiterjedt vagy jelentős kárt vagy összesített hasznot idéznek elő. Másrészt – a bűncselekmények elkövetéséhez használt eszközök kivételével – valamennyi bűncselekmény tekintetében azt az elvárást fogalmazta meg, hogy a büntetési tétel felső határa legalább három év szabadságvesztés legyen.¹⁹

Az irányelv további rendelkezéseinek – jogi személyek felelőssége, joghatóság²⁰, nyomozás, információcsere, a bűncselekmény bejelentése stb. – vizsgálata nem képezi jelen tanulmány tárgyát.

¹⁸ Más megközelítés szerint „tényleges”. Lásd Bócz Endre: Büntetőpolitika és büntetőjogi kodifikáció, *Büntetőjogi Kodifikáció*, (2003) 3., 18. o.

¹⁹ A javaslatról lásd SÁNTHA Ferenc: A készpénz-helyettesítő fizetési eszközök büntetőjogi védelme az Európai Unió szabályozása tükrében, *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica* Tomus XXXVI/2. Miskolc, Miskolc University Press, (2018) 264-283. o.

²⁰ Lásd UDVARHELYI Bence: *Az Európai Unió anyagi büntetőjoga a Lisszaboni Szerződés után*, Budapest, Patrocinium, 2019, 198. o.

5. A hazai szabályozás értékelése az irányelv tükrében

A releváns bűncselekményi kört vizsgálva kiemelendő a Btk. XXXVIII. fejezetében szabályozott *készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása* (Btk. 392. §), *készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés* (Btk. 393. §), valamint a *készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése* (Btk. 394. §).

Az elektronikus készpénz-helyettesítő fizető eszközökkel való, kárt okozó visszaéléseket – az elkövetés módjára és jellegére figyelemmel – az *információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás* (Btk. 375. §) tényállása, a papír alapú készpénz-helyettesítő fizetési eszköz (papír alapú csekk, váltó) felhasználásával elkövetett, kárt is eredményező visszaélést pedig a *csalás* (Btk. 373. §) törvényi tényállása keretében kell értékelni.

A bűncselekményi tényállások a Btk. Záró Részében elhelyezett értelmező rendelkezések szerinti készpénz-helyettesítő fizetési eszközre és elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközre nézve követhetőek el.²¹

*Az irányelvnek megfelelés érdekében végrehajtott Btk. módosítás*²² a büntetendő cselekményeket nem érintette, mindössze annyi történt, hogy a *készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés* és a *készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése* alapesetei büntetési tételének felső határát egy évről két évre, az utóbbi minősített esetei büntetési tételének felső határát három évre emelte.

A *büntetendő cselekmények* vonatkozásában megállapítható, hogy az irányelv – mint az előző fejezetben láttuk – a hatályos magyar szabályozástól érdemben eltérő logikával differenciálja a bűncselekményeket.²³

Az irányelv 3. cikke szerint szándékos elkövetés esetén büntetni kell a lopott vagy más módon jogellenesen eltulajdonított vagy megszerzett, illetve a hamis vagy meghamisított készpénz-helyettesítő fizetési eszközök csalárd felhasználását. A felhasználás, mint elkövetési magatartás *Büntető Törvénykönyvünk 375. § (5) bekezdésében* jelenik meg. A hivatkozott rendelkezés *információs rendszer felhasználásával elkövetett csalásként* rendeli büntetni a hamis, hamisított vagy jogosulatlanul megszerzett elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz felhasználásával vagy az ilyen eszközzel történő fizetés elfogadásával való károkozást. E bűncselekmény azonban – az irányelvtől eltérően – materiális delictum, befejezettségéhez a felhasználáson, mint elkövetési magatartáson kívül kár bekövetkezése is szükséges. Érdemes utalni arra is, hogy a hazai tényállás kizárólag az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközökre terjed ki. Igaz ugyan, hogy a nem elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközök felhasználása csalásként lehet büntethető, de a kár, mint eredmény e tényállásnak is eleme. Indokoltnak látszik a hamis, hamisított vagy jogosulatlanul megszerzett készpénz-helyettesítő fizetési eszközök vonatkozásában a felhasználást önállóan,

²¹ Btk. 459. § (1) bekezdés 19. és 20. pont

²² 2020. évi XLIII. törvény a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról 58. § 13., 14.

²³ Lásd GULA József: *A készpénz-helyettesítő fizetési eszközök büntetőjogi védelmének novumai az Európai Unióban, Miskolci Jogi Szemle*, (2019) 2. különszám 1. kötet, 343. o.

immateriális bűncselekmény elkövetési magatartásaként meghatározni. Az irányelvben használt „lopott vagy más módon jogellenesen eltulajdonított” fordulat megjelenítése (pl. elvett) szintén célszerű lehet, figyelemmel a megszerzés hazai bírói gyakorlatban kialakult értelmezésére.²⁴

Az irányelv szükségesnek látta elkülöníteni a materiális és az immateriális készpénz-helyettesítő fizetési eszközök csalárd felhasználásával kapcsolatos bűncselekményeket. Hazai jogunkban az *irányelv 4. és 5. cikkében* megjelölt magatartásokhoz hasonló cselekményeket kriminalizál a *Btk. 392. §-a (készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása)* és *393. §-a (készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés)*. Az elkövetési tárgy materiális vagy immateriális jellege alapján az elkövetési magatartásokat e tényállások nem differenciálják. A *Btk. 392. §-a* a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz meghamisítását, illetve hamis készpénz-helyettesítő fizetési eszköz készítését – a 2001/413/IB kerethatározattal összhangban – abban az esetben rendeli büntetni, ha felhasználás céljából követik el. Az *irányelv 4. cikk b) pontja*, illetve *5. cikk b) pontja* a csalárd hamisítás vagy meghamisítás büntetendővé nyilvánítását a felhasználási cél mellőzésével írja elő, így indokoltnak tűnik büntető törvényünk tényállásából a célzat elhagyása. A *Btk. 393. §* szerinti készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés csak részben fedile az *irányelv 4. cikk a), c) – d) pontjai*, illetve *5. cikk a), c – d) pontjai* alapján büntetendő magatartásokat. Kiemelhető, hogy az eladás, megvásárlás, terjesztés irányelvben történő szerepeltetése indokolhatja a hazai szabályozás pontosítását.

Az *irányelv 6. cikke* szerinti információs rendszerekkel kapcsolatos csalás körében büntetni rendelt magatartásokat a *Btk. 375. § (1) bekezdése* túlnyomórészt magában foglalja. Az *információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás* keretében büntethető lehet az is, ha a cselekmény pénz, pénzbeli érték vagy virtuális fizetési eszköz átutalásában vagy átutaltatásában nyilvánul meg. A magyar tényállásban az információs rendszer működésének befolyásolása jelenik meg tényállási elemként, míg az irányelv az akadályozást és a beavatkozást tartalmazza, mely magatartások nem szükségképpen azonosak. A számítógépes adatok vonatkozásában az irányelv szerinti jogosulatlan továbbítás új elem, azt a kerethatározat és a magyar törvény sem tartalmazza. Tekintettel azonban arra, hogy büntető törvényünk az adat megváltoztatása, törlése, hozzáférhetetlenné tétele mellett egyéb műveletre is utal, e körben nem látszik szükségesnek a *Btk.* módosítása.²⁵

Az *irányelv 7. cikke* szerint a tagállamok megteszik a szükséges intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy bűncselekményként büntetendő legyen minden olyan készülék vagy eszköz, számítógépes adat vagy bármilyen más eszköz előállítás, saját részre vagy más személy részére történő beszerzése – beleértve azok behozatalát, kivitelét, eladását, szállítását vagy terjesztését is – vagy hozzáférhetővé tétele, amelyet elsődlegesen arra terveztek vagy kifejezetten arra alakítottak át, hogy a *4. cikk a) és b) pontjában*, az *5. cikk a) és b) pontjában* vagy a *6. cikkben* említett bűncselekmények bármelyikét elkövessék, legalább akkor, ha

²⁴ Lásd pl. EBH2014. B.10.

²⁵ Eltérő álláspontra lásd MEZEI Kitti: A kiberbűnözés szabályozási kihívásai a büntetőjogban, *Ügyészek Lapja*, (2019) 4-5. <http://ugyeszeklapja.hu/?p=2592>

azt az említett eszközök felhasználásának szándékával követték el. A bűncselekmények elkövetéséhez használt eszközök vonatkozásában már a kerethatározat is tartalmazott rendelkezéseket, az irányelv azonban e körben érdemi változásokat hozott. Hazai jogunk jelenleg is büntetni rendeli a *készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása előkészületét*, valamint a kerethatározatra hivatkozással beiktatott *sui generis* előkészületi jellegű bűncselekményként a *készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítését*.

Az előkészület általános részi fogalmára figyelemmel [Btk. 11. § (1) bekezdés] akkor állapítható meg, ha az előkészületi magatartást bűncselekmény elkövetése céljából valósítják meg. Az indokolás szerint elképzelhető, hogy az, aki a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításához szükséges anyagot, eszközt, számítógépes programot előállítja, megszerzi stb., annak szándéka a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítás elkövetésére már nem terjed ki. Ebben az esetben az előkészület szabályai nem alkalmazhatók. A jogalkotó erre tekintettel látta indokoltnak a tényállás megalkotását.

Új elem az irányelvben, hogy csak olyan készülék vagy eszköz stb. vonatkozásában írja elő a büntetendőséget, amelyet *elsődlegesen arra terveztek vagy kifejezetten arra alakítottak át*, hogy az irányelvben meghatározott bűncselekményeket elkövessék. Lényeges új elem továbbá, hogy akkor elvárt a cselekmény büntetése, ha azt az eszközök felhasználásának szándékával követik el.

Álláspontom szerint a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése beiktatását büntető törvényünkbe a kerethatározat előírásai sem tették szükségessé, az irányelv rendelkezései alapján pedig különösen egyértelmű, hogy e tényállás kiiktatható a törvényből.²⁶

A bűncselekmények irányelvvel összhangban álló módosítását követően alakítható ki a *büntetések* adekvát rendszere.

Az mindenestre megállapítható, hogy az *információs rendszer felhasználásával elkövetett család* (Btk. 375. §) büntetési tételének felső határa megfelel az irányelv 9. cikk (4) bekezdése szerinti elvárásnak, mivel a cselekmény már alapesetben három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A *készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása* (Btk. 392. §) két évig terjedő szabadságvesztéssel történő fenyegetése szintén kielégíti az irányelv 9. cikk (2) bekezdése szerinti követelményt.

A *készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés* (Btk. 393. §) alapesetének a 2020. évi XLIII. törvénnyel két évre emelt büntetési tétele immár megfelel az irányelv 9. cikk (2) bekezdésének.

Hazai jogunkban jelenleg is hibás, de legalábbis ellentmondásos az, hogy a *készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása előkészülete* elzárással büntetendő, míg a *készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése* – a Btk. módosítása nyomán immár két évig terjedő szabadságvesztéssel. A készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése ugyanis egyes előkészületi jellegű magatartásokat hamisítási célzat hiányában rendel büntetni, míg a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása előkészülete esetén e célzat is fennáll, mégis

²⁶ Lásd GULA József: A pénzhamisítás elleni fellépés az Európai Unióban 137. o.

enyhébb szankcióval fenyegetett.²⁷ A készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása előkészülete büntetési tételének emelése ugyanakkor kihatással kell legyen a bűncselekmény alapesetének büntetési tételére is, melynek felemelését az irányelv 9. cikkének (6) bekezdése szintén indokolja.

Az irányelv 9. cikk (6) bekezdése azt a követelményt támasztja, hogy a 3-6. cikkben említett bűncselekmények büntetési tételének felső határa legalább öt év szabadságvesztés legyen, amennyiben azokat a 2008/841/IB kerethatározatban meghatározott bűnszervezet keretében követték el. Hatályos büntetőjogunk szerint azzal szemben, aki a szándékos bűncselekményt *bűnszervezetben* követte el, a bűncselekmény büntetési tételének felső határa a kétszeresére emelkedik, de a huszonöt évet nem haladhatja meg.²⁸ A hivatkozott rendelkezésre figyelemmel a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása büntetési tételének két éves felső határa és a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés büntetési tételének két évre emelt felső határa sem megfelelő.

Hazai jogunk a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz *fogalmát* a Btk. 459. § (1) bekezdés 19. pontjában²⁹, az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz fogalmát pedig 20. pontjában³⁰ határozza meg. Mindkét definíció hivatkozik a hitelintézetekről szóló törvényben³¹ meghatározott készpénz-helyettesítő fizetési eszközökre, de az ott írtaknál tágabb kört ölel fel. A hitelintézetekről szóló törvény 6. § (1) bekezdés 55. pontja szerint készpénz-helyettesítő fizetési eszköz a csekk, az elektronikus pénz, a pénzforgalmi szolgáltató és az ügyfél közötti keretszerződésben meghatározott olyan személyre szabott dolog vagy eljárás, amely lehetővé teszi az ügyfél számára a fizetési megbízás megtételét. Az irányelv azon újítása, hogy a 2001/413/IB kerethatározat szerinti materiális fizetőeszközökön túl a védelem az immateriális készpénz-helyettesítő fizetési eszközökre is kiterjed, önmagában nem igényli a magyar szabályozás módosítását, mivel az eddig sem korlátozódott a materiális készpénz-helyettesítő fizetési eszközökre. Az irányelv szerinti készpénz-helyettesítő fizetési eszköz fogalom ugyanakkor más szempontból is bővült, a digitális csereszközök ezen belül is elsősorban a virtuális fizetési eszközök definíciójában történő megjelenése a hazai szabályozást is érinteni fogja.³²

²⁷ Az előkészülettel való önkéntes elállás esetén a maradékbűncselekményért való felelősség megállapítása is ambivalens lehet. Lásd AMBRUS István: *Digitalizáció és büntetőjog*, Budapest, Wolters Kluwer, 2021

²⁸ Btk. 91. § (1) bekezdés

²⁹ Készpénz-helyettesítő fizetési eszköz a hitelintézetekről szóló törvényben meghatározott készpénz-helyettesítő fizetési eszköz és a forgatható utalvány, a kincstári kártya, az utazási csekk, a kifizetőt terhelő adó mellett vagy adómentesen adható, korlátozott körű áruk vagy szolgáltatások ellenértékének kiegyenlítése céljából törvény alapján kibocsátott utalvány és a váltó, feltéve, hogy kivitelezése, kódolása vagy a rajta lévő aláírás folytán a másolás, a meghamisítás vagy a jogosulatlan felhasználás ellen védett.

³⁰ Elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz a hitelintézetekről szóló törvényben meghatározott készpénz-helyettesítő fizetési eszköz mellett a kincstári kártya és a személyi jövedelemadóról szóló törvény felhatalmazása alapján kiadott elektronikus utalvány, feltéve, hogy ezek információs rendszer útján kerülnek felhasználásra.

³¹ 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról

³² Tóth Dávid az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközök meghatározása során példálózó jellegű felsorolást javasol. TÓTH Dávid: *A pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények*

Összegzésként megállapítható, hogy helyes az irányelv azon célkitűzése, hogy egyértelmű, megalapozott és technológiailag semleges szabályozást/jogi keretet biztosítson. A büntetőjogi védelemnek ki kell terjednie a készpénz-helyettesítő fizetési eszközök olyan új típusaira is, amelyek lehetővé teszik elektronikus pénz és virtuális fizetési eszközök átutalását.

Az irányelv ugyanakkor a bűncselekmények körét rendkívül részletesen, kazuisztikusan határozza meg, és az egyes büntetendő cselekményekhez differenciált büntetési tétel felső határokat rendel. Mindez nem vitásan hatékonyan szolgálja a tagállami jogszabályok közötti eltérések csökkentését, de egyre nehezebbé teszi a nemzeti jog általános elveivel összhangban történő szabályozást.³³

Az irányelv által támasztott követelmények és a hatályos magyar büntetőjogi szabályozás összevetésének eredményeként látható, hogy indokolt lenne a Btk. készpénz-helyettesítő fizetési eszköz fogalmának, valamint a vonatkozó bűncselekményi tényállásoknak a módosítása, több cselekmény vonatkozásában az irányadó büntetési tételek felső határának emelése.

Irodalomjegyzék

- AMBRUS István: *Digitalizáció és büntetőjog*, Budapest, Wolters Kluwer, 2021
- BÓCZ Endre: Büntetőpolitika és büntetőjogi kodifikáció, *Büntetőjogi Kodifikáció*, (2003) 3.
- BUJÁKI László: Készpénz-helyettesítő fizetési eszközök, in: *Az európai büntetőjog kézikönyve* (szerk.: Kondorosi Ferenc – Ligeti Katalin), Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008
- FARKAS Ákos: Az európai büntetőjog értelmezési tartománya, in: *Fejezetek az európai büntetőjogból* (szerk.: Farkas Ákos), Miskolc, Bíbor Kiadó, 2017
- GULA József: A készpénz-helyettesítő fizetési eszközök büntetőjogi védelmének nővumai az Európai Unióban, *Miskolci Jogi Szemle*, (2019) 2. különszám 1. kötet
- GULA József: A pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények. In: Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévy Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika: *Magyar Büntetőjog Különös Rész*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020
- GULA József: A pénzhamisítás elleni fellépés az Európai Unióban, in: *Bűnügyi Tudományi Közlemények 7.* (szerk.: Lévy Miklós), Miskolc, Bíbor Kiadó, 2004
- Magyar Büntetőjog Kommentár a gyakorlat számára (szerk: Berkes György), Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft.
- MEZEI Kitti: A gazdasági büntetőjog aktuális kérdései az új büntető kódexek fényében – különös tekintettel a technológiai fejlődésre, in: *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai*, Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 2020

büntetőjogi és kriminológiai aspektusai, Pécs, 2018, <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/toth-david/toth-david-vedes-ertekezes.pdf> (2022.01.10.) 229. o.

³³ Az eltérő jogi kultúrák és jogi gondolkodás következményeiről lásd FARKAS Ákos: Az európai büntetőjog értelmezési tartománya, in: *Fejezetek az európai büntetőjogból* (szerk.: Farkas Ákos), Miskolc, Bíbor Kiadó, 2017, 12-25. o.

-
- MEZEI Kitti: A kiberbűnözés szabályozási kihívásai a büntetőjogban, *Ügyészek Lapja*, (2019) 4-5.
 - NAGY Ferenc – KARSAI Krisztina: A kerethatározat „Az európai büntetőjog új kihívásai és a magyar büntető jogalkotás” c. OKTK kutatás, *Büntetőjogi Kodifikáció* (2003) 1-2.
 - PINK Edit: A bankkártya védelme, *Cég és Jog* (2003) 4.
 - SÁNTHA Ferenc: A készpénz-helyettesítő fizetési eszközök büntetőjogi védelme az Európai Unió szabályozása tükrében, *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica* Tomus XXXVI/2. Miskolc, Miskolc University Press, (2018)
 - TÓTH Dávid: *A pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények büntetőjogi és kriminológiai aspektusai*, Pécs, 2018
 - TÓTH Mihály: *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*, Budapest, KJK-Kerszöv, 2002
 - UDVARHELYI Bence: *Az Európai Unió anyagi büntetőjoga a Lisszaboni Szerződés után*, Budapest, Patrocinium, 2019
-
-